

Ieva Gustaitė

Medicinos studentė, 22 m.

liepos 20. Lauktoji diena atėjo!

Susidėjus daiktus sėdžiu kambaryje ant kėdės ir kaupiuosi kelionei. Visiškai nesigauna! Tiek minčių galvoj, nerimo kirminukas graužia pilvą. Mąstau, ar tikrai esu subrendusi ekspedicijai. Daug vasarų stebėdavau Misija Sibiras dalyvius, išvykstančius į lietuvių tremties vietas, bet vis nesiryždavau pildyti anketos. „Dar ne šiais metais, dar reikia palaukti..“, - mąščiau, kol galiausiai pasiryžau užpildyti ir išsiųsti savo anketą. Ar pateisinsiu visų lūkesčius? Ar sugebėsiu perteikti tai, ką iš ten parsivešiu? Ramu tik dėl daiktų, suruoštų į ekspediciją. Gal 5 kartus iš naujo persidėjau kuprinę – nieko nepamiršau.

....

Visuomet traukinių stotis man atrodė labai įdomi vieta. Žmonių srautai, vieni laukia, kiti – išvyksta. Pamenu, važiuojant į bandomąjį žygį bandžiau įsivaizduoti, kaip turėtų atrodyti ekspedicijos pradžia čia, Vilniaus traukinių stotyje. Tolstantys artimųjų veidai, šurmuly, mojančios rankos, žurnalistai, džiugiai nerimąstingi veidai, Lietuvos vėliava, palinkėjimai ir ašaros mamos akyse,- taip atrodė mūsų išlydėtuves.

liepos 21. Mus pasitinka Maskva.

Atvykę į Lietuvos ambasadą Maskvoje buvome šiltai sutikti, gavome pusryčius bei galimybę pasinaudoti dušu. Tikriausiai jis labiau pravers po savaitės praleistos Chakasijoje nei dabar, bet vis tiek gerai.

Per piet pasidarėme smagią ekskursiją po Maskvą, keliavome į Raudonąją Aikštę, buvome Kazanės sobore. Gaila, jog nesuprantu rusiškai. Daug įdomių paveikslų, skulptūrų mačiau, bet negi prašinėsi visų, kad išverstų..

Dideli modernūs ir seni pastatai, daug keistų žmonių, prabangios mašinos ir eismas miesto gatvėmis paliko didžiausią įspūdį. Į vieną eismo karuselių patekome važiuojant į aerouostą. 100km/val. važiuojantys automobiliai miesto gatvėmis – kasdienybė.

Vis žvilgčiojau į laikrodį, norėjosi kuo greičiau skristi į Krasnojarską. Laukė pirmasis mano skrydis.

liepos 22.Chakasijos Respublika.

Po kelionės laiku (kitaip ir nepavadinčiau mūsų skrydžio iš Maskvos 21 val. vakare, kai 6 val. ryte atsidūrėme Krasnojarsko oro uoste), pagaliau pradėjome savo kelionę į Chakasijos Respubliką, pirmąją stotelę – sostinę Abakaną.

Leidžiantis lėktuvui ir pirmiesiems aušros spinduliams apšvietus horizontą, atsivėrė Sibiro platybės : neįtikėtina dideli plotai miškų, kartas nuo karto pasirodančios švieselės – maži miesteliai. Kai pagalvoji, kiek daug čia mūsų buvo atvežta, bet kokie maži turėjome jaustis tokiose platybėse.

Krasnojarsko oro uoste pasitiko dviratininkas, nurodęs sustojimo kryptį lėktuvui. Svarbiausia, atgavome kryžių (apsaugojimui jis buvo suvyniotas į Manto ir Eugenijaus kilimėlius) bei kuprines.

8 valandų kelionė iki Abakano neprailgo : kas snaudė ar miegojo (visgi iš mūsų buvo „atimta“ naktis), kas dainavo partizaniškas dainas, o kas tiesiog grožėjosi vaizdais pro langą. Iš pradžių gerą šimtą kilometrų nesutikome nei vienos gyvenvietės, vien miškai, kuriuos keitė kalvotas reljefas, pievos. Tikrai gražu.

Sostinėje mus pasitiko 30 laipsnių karštis bei ekspedicijos vadovas Gintautas Alekna. Pats miestas atrodo kaip iš senoviškų nuotraukų, stovėjo Eifelio bokšto imitacija..

Ne tik mane, bet ir visą komandą yra aplankęs didelis noras kuo greičiau pradėti tikrąją ekspediciją : važiuoti surasti kapines ir ten esančius lietuvių kapus, susitikti su ten tebegyvenančiais lietuviais.. Nes tas keliavimas prailgo.

Gavome kambarius „Družbos“ viešbutyje ir vakare buvo aptarti visi kelionės planai. Palengvėjo. Visą kelionę spėliojome, kaip viskas vyks.

liepos 23.

Iš civilizacijos į gamtą! Pagaliau ekspedicija įgauna kitokį pavidalą : tapsime ne po Abakaną lakstantys keistuoliai su kirviais, pjūklais, armatūra ir kastuvais, bet ir žygeiviai/stovyklautojai, įvykdę ne tik daug kasdieninių tikslų, bet išpildę savo iššūkius ir pradėję vykdyti misiją. Po vakarykščių planų aptarimų ypač laukiau šios dienos. Kai pagalvoji, 20 metų čia niekas nelankė kapinių. Džiugu, kad mes atvykom iš tiek sąlyginai nedaug gyventojų turinčios šalies už daugiau nei 5 tūkst.kilometrų ir praėjus tiek metų jaučiame stiprų ryšį, norą padaryti taip, jog prisiminimas būtų gyvas.

Labai krato autobuse ir sudėtinga rašyti, taip pat sužinojome, jog yra 3 kapinės, kurias aplankysime pakeliui.

liepos 24. Kapinės. Taštypo miestelis. Pirtis ant ratų. Balachtašas.

Dainomis ir pokalbiais užbaigėme vakarą prie laužo. Ryte mus pakėlė rasa, kuri buvo padengusi palapinės sienas ir lašėjo ant galvų. Naktį miegojome gerai, nepaisant to, jog laukuose klykavo kažkokie du paukščiai ir girdėjosi žemę virpinantys miego atgarsiai iš gretimų palapinių (iš pradžių dar maniau, jog motociklais kažkas atvyksta į mūsų stovyklavietę).

Paminėsiu, jog čia žvaigždės danguje šviečia daug kartų ryškiau! Vakar su Kamile ilgai užvertusios galvas stebėjome dangų, tačiau šaltis ir drėgmė greit suvarė į palapinę.

Valgio ruošimo komanda užtaisė sočius pusryčius (tikra skalsuva) ir, susirinkę visus daiktus, palikome stovyklavietę. Nors lauke didelis karštis, tačiau visi nusiteikę darbingai. Užlipome ant kalno, kur šalia Imeko arba II fermos, kapinaitėse radome 12 lietuvių kapų. Tai pirmosios didesnės kapinės, kurios jau seniai laukė mūsų atėjimo. Pakėlėme kelis didelius nuvirtusius kryžius, iškirtome nemažai medžių, augusių ant kapų, sutvarkėme aplinką. Buvo rastas labai

įdomus daiktas – kojos protezas. Vaizdas po mūsų apsilankymo privertė nusišypsoti – šiandieninė mūsų misija įvykdyta!

...

Taštypo miesto centre šįkart nepamatėme autobusų stotelėje nuo saulės besislepiančių arklių, tačiau ne kartą autobusui teko sustoti ir praleisti gatve einančias karves. Miestelyje mus pasitinka vietinės valdžios atstovai, aplankome muziejų, kuriame iškabinti garsaus rusų menininko darbai – iš medžio išdrožinėti paveikslai. Po susitikimo pasijutau nekaip – gavau šiluminį smūgį. Čia labai keistas karštis, atrodo, visai netroškina, tačiau saulė ištraukia iš tavęs drėgmę. Labiausiai bijojau, kad tas galvos svaigimas nepraeis ir būsiu našta visai komandai. Monika vis nešė šaltus kompresus, o Eugenijus nuolat klausinėjo, ar gerai jaučiuos. Kaip nepasveiksi, kai visi ekspedicijos nariai tokie rūpestingi.

Sulipę į mokyklinį autobusą, išvykstame į Balachtašą (didžiausios lietuvių kapinės Chakasijoje) ir statysimės kitą stovyklavietę. Pakeliui pamatome dujų pildymo namelį, kuris nudažytas mūsų vėliavos spalvomis! Neįtikėtinas atradimas, visi lekiame pasidaryti nuotraukų, tačiau degalinės apsaugininkas sudrausmina ir liepia mums greitai grįžti į autobusą. Geriau problemų neturėti. Jiems čia toks dalykas atrodo nesuprantamas. Autobusui bekykant į kalną variklis labai užkaito, po sėdynėmis esantis ventiliatorius per 38 laipsnių karštį pūtė dar karštesnį orą. Buvo tikra pirtis ant ratų.

...

Šįkart aplink mūsų naująją stovyklavietę nesigano arkliai. Nuo kalvelės, ant kurios stovi palapinės, atsiveria puikus kalnų vaizdas, miškai, purpurinė pieva įkalnėje, o virš jos, ant pačios kalno viršūnės, pasak ekspedicijos vadovo, yra bene gražiausios lietuvių kapinės. Nekantraudama laukiu rytojaus. Turbūt ten ir statysime savo vežamą kryžių. Laukia ypatinga diena.

liepos 25. ...ir vėl jie stovėjo, ir nebyliai kalbėjo apie čia besiilsinčių lietuvių praeitį.

Užlipus ant kalno, kuris tiesiai priešais mūsų stovyklavietę, atsivėrė didingas vaizdas : į tolį besidriekiančių kalnų grandinės, apaugusios tankiu miško kilimu. Įvairiausi žalios spalvos

atspalviai. Žiūri į šitas platumas, miškus ir galvoji, kad čia anksčiau ir namai stovėjo, ir gyvenimas virė, ir lietuviai miškus kirto.

Miškas kalno viršūnėje buvo tankus, reikėjo gerokai prasiskinti kelią, kol gilumoje suradome kapines. Ne tas žodis „suradome“, o atėjus Gintautas mus sustabdė ir mostelėjęs ranka tarė – štai čia. Jei nežinotum, nė nepasakytum, jog čia – kapinės. Tačiau pakėlus akis pamatai didelius, kelių metrų aukščio kryžius, atsirėmusius į medžius. Svarbiausia – vaikščioti atsargiai, nes daug jų nuvirtę. Gintautas informavo, jog šiose kapinėse yra apie 30 lietuvių kapų bei keli provoslavų. Visą dieną praleidome čia ir nuolatos mane lydėjo atradimo džiaugsmas. Bekertant medžius, beraunant žoles ir samanias vis pasigirdavo koks šūksnis – „Radau kryžių! Pažiūrėkit, čia dar vienas kryžius!“.

Dažnai samanos būdavo net šaknis suleidusios į medieną. Reikėjo nemažai skutinėti, kol pasirodydavo lietuviškos pavardės, inicialai, datos.. Atrodo, kryžius vientisas, bet nuvalius jį pamatai, kad yra išdrožinėtu pagražinimų, turi savo spalvą, formą, stogelį virš Jėzaus skulptūrėlės. Bedirbant mąstai, kaip lietuviai čia tokius didelius kryžius pastatė, į kalną medieną nešė. Laikas viską sunaikina, tačiau mes esame gyvoji istorijos tąsa. Padariau nemažai nuotraukų.

Uodai turėjo sočią puotą visą dieną. Segė negailėdami.

Vakarėjant jau stovėjo apie 10 kryžių. Visi atsukti į Vakarus. Ruošėme vietą savo atvežto kryžiaus pastatymui. Prasidėjus darbams, aš nusileidau į stovyklavietę, nes reikėjo pasikeisti su kitais, kurie pirmą dienos pusę saugojo daiktus.

Kai atsirėmiau į šieno kupetą, kūną apėmė toks malonus nuovargis. Nuovargis nuo darbo, kurį visą dieną su malonumu dirbau. Jautiesi kažką prasmingo padaręs. Prieš 20 metų čia lankėsi pirmoji ekspedicija. Įdomu, kaip ši vieta atrodys dar po 20-ies metų? Norėčiau sukalbėti maldą. Rytoj, ant kalno.

Su Kamile nubėgome į upelį išsimaudyti. Įlipi į vandenį, pajunti geliantį skausmą ir jau laikas lipti. Svarbiausia, kad spėji apsiprausti dar neprasidėjus skausmui. Kai grįžome į stovyklavietę, kryžiaus statymo darbai jau buvo prasidėję. Juokinga pasidaro, kai, pasistatę stovyklavietę, susigriebėm, jog palikom kryžiaus dalis ant žolės, prie takelio. „O jeigu vakare

bus rasa!? Tai jis sušlaps, reikia jį kur į palapinę padėti..“,- ir tada suėmė juokas. Gi jis dar ne tokias audras ar vėjus ten, ant kalno, atlaikys! Va taip mes jį saugojom.

Kai sumąščiau nueiti prisidėti prie statymo, tik užlipus į kalną pamačiau, kad Gintautas jau leidžiasi žemyn. Viskas, jau pabaigė. Ir nespėjau nė dalelės prijungti, ar prikalti.. Visą vakarą dėl to labai pergyvenau.. Bet, kai pagalvoji, juk visą kelionę kiekvienas bent kartą nešėme po dalį šio kryžiaus, saugojome. Taigi, kiekvienas prisidėjome savaip. Užtat rytoj pamatysime jį visu gražumu.

...

Naktį, po pasisėdėjimo prie laužo, užvertėme galvas ir supratome, kad būtina suskaičiuoti Sibiro danguje krentančias žvaigždes. Aš, Monika, Kazimiras ir Benediktas pasiėmė miegmaišius ir kilimėlius atsigulėm vidury pievos. Vėliau prisijungė ir Kamilė bei Eugenijus. Iš pradžių buvo baisu, nes prie pievos esančiame miške galėjo būti lokių. Gulim vidury pievos, kažkur.. Nėr nei vieno uodo. Tobula. Iš tiesų, tobula, sutarėm visi. Čia, Chakasijoje, gyvenam „čia ir dabar“. O ir po dienos darbų apima tokia pilnatvė, kai įvykdai mažas, savo pasaulyje suplanuotas misijas. Tą naktį krito gal 16 žvaigždžių. Nuėjome miegoti kokią 3 val. nakties. Dar gerą pusvalandį palapinėj visi kvatojom.

liepos 26. Neįvykęs susitikimas su lokiu. Rusiški keliai.9 m aukščio kryžius.

Ryte visi nusifotografavome prie mūsų pastatyto kryžiaus. Jis čia, prie visų kitų, labai tiko. Apsidairius supranti, kad kapinės atgimė iš naujo. Vaizdas prieš ir po mūsų apsilankymo skyrėsi kaip diena ir naktis. Eglė buvo iškirtus nemažai medžių šakų aplink, todėl dabar kryžius pasiekė daug saulės. Toks jausmas, kad ekspedicija pasiekė kulminaciją. Dabar ramiau. Pastatėme kryžių.

....

Palikom savo gerąją stovyklavietę ir grįžtam į Taštyp‘ą. Einant vieškeliu ir besišnekučiuojant su Kęstučiu apie tai, jog tokiam užkampyje per 20 min pravažiavo jau trys mašinos, sustojo autobusiukas ir pasisiūlė pavežėti. Žygiuoti būtų buvę labai paprasta, jei ne tas alinantis karštis. Saulė degino odą. Atvažiavę turėjom laiko apsidairyti: paprastos trobelės, itin aukšta

tvora, pavėsy sėdi moterys, vaikai. Patvory griovys, o jame maudosi kiaulės. Taip dairantis aplink pamatėme, jog mūsų operatorius Vytas ir Kazimiras atvažiuoja motociklu, kurį vairuoja vietinis vaikinai. Taip ir nudūmė per visą kaimą.

Atvykus visiems, sugulėm po medžiu mokyklos kieme. Tik dalis mūsų turėjo galimybę važiuoti ieškoti kitų kapinių Miziugole, nes visi būtų nesutilpę. Atvažiavo toks autobusiukas, kokį dar man vaikui būnant diedukas iš kažkur garaže turėjo, tokia senoviška dėžutė. Tik šis, pasak vairuotojo, buvo apynaujįs. Vėliau supratom, kodėl jis atrodė kaip kokių 30-ies metų senumo. Aš, Monikos, Eglė, Kazimiras, Tadas, Benas ir Matas susėdome ant suolų, prikaltų prie sienos. Sėdynėmis nepavadinsi. Išsipildė mano svajonė – važiuome tikrais „rusiškais keliais“. Gerai, kad nei vienas neturėjom kažko panašaus į jūros ligą. Duobės buvo tokios didžiulės, kad atrodė, jog tuoj virsim ant šono, o kartais važiuojant per jas pašokdavai nuo suolo į orą. O kas aukštesnis – ir lubas galva siekdavo. Iš pradžių visi klegėjo, paskiau išdalinau visą gumos pakelį, jeigu kartais supykintų.

Kelias ėjo palei kalnus ir už kokio pusvalandžio tokio siūbavimo (pravažiavome su juo dar ir upę), atvykome. Tądien buvo labai karšta. Įkopėme į aukštą kalną ir jame esančiame miške pradėjome ieškoti kapinių. Gintautas liepė mums neišsiskirstyti, o mes, merginos, ne taip supratūsios užduotį, likome laukti. Vaikinai irgi išsiskirstė. Man ir Eglei pradėjo bėgti kraujas iš nosies. Nemažai jėgų kainavo lipti į tą kalną, o kur dar karštis.. Bijojau, kad bus sunku tvarkyti kapines.

Gintautas pasakojo, jog jam beieškant kapinių, rado lokio išgulėtą vietą bei pėdsakus. Jis pašaukė mus, bet niekas neatsiliepė, kadangi visi buvo ne taip supratę užduotį ir išsiskirstę. Buvo nemažai strioko, tačiau neužilgo susitikome ir jau leidomės kitu kalno šlaitu nieko nepešę. Vairuotojas, pamatęs, jog nieko nerandame, parodė mums tikslią vietą. Vietiniai žinojo, kur yra lietuvių kapų.

Nuo tos vietos, kur radome kapinaites, atsivėrė labai gražus vaizdas. Buvo gal 8 dideli kryžiai ir nemažai nedidelių, bet beveik visi nuvirtę.. Vienas lietuvių kryžius buvo net 9 m aukščio. Kitas iš didesnių buvo labai įdomus tuo, jog šonuose sukalti pagražinimai iš lentelių, kryželis per vidury, virš jo – stogelis, ir tas – nudažytas mėlynai, su pagražinimais. Lietuviai statė tokius kryžius, kurie dar daugelį dešimtmečių ženklintų amžino atilsio vietas.

Darbo buvo pusei dienos, nors ir pavargę nuo karščio bei paieškų, bet kažkaip susidorojom.

....

Vakare, Taštyp miestelyje, gavome nakvynę mokyklos bendrabutyje. Taip pat nuėjome išsimaudyti upėje, prie kurios buvo įrengta maudykla. Vietiniai smalsiai mus apžiūrinėjo. Vanduo buvo šiltas, upės dugnas akmenuotas. Plaukiant nusimušiau kelius. Švarūs ir

atsigaivinę turėjome labai skanią ir sočią vakarienę miestelio muziejuje. Tą vakarą supratau, kad sumuštinis iš duonos, majonezo ir dešros ar sūrio – pats skaniausias. Vietoj majonezo galima panaudoti ir grietinę.

liepos 27. Diena kelyje ir susitikimas su lietuviu Eduardu.

Visą dieną kelyje. Tačiau kelios kelionės stotelės turėjo didelę vertę.

Rytas, prasidėjęs nekaip (sugadinau Stasės kavą, išpyliau savo kavą, iki pūslių nusidilginau kojas) šiaip ne taip įsivažiavo. Susėdę į du autobusiukus, išvykome į Arbatus ir mažuosius Arbatus.

Kaip ir dauguma kapinių, jos buvo ant kalno šlaito, nuo kurio atsivėrė įspūdingi vaizdai. Lietuvių kapai buvo išsidėstę palei šlaito kraštą keliomis eilėmis. Darbas, kaip visada, vyko našiai ir po geros valandėlės, mišką priminusi vieta buvo panaši į kapines. Šalia buvę vietinių kapai, kaip ir visur, daugiau ar mažiau apleisti. Čia itin įstrigo spalvotos tvorelės ir ypač daug dirbtinių įvairiaspalvių gėlių bei saldainių popierėlių prie kapo. Labiausiai mane piktina tai, jog lietuvių kapai užlaidojami. Patiko vieta, pamatė, kad kapas apaugęs ir viskas. Bent gerai, kad čia kiekvienas kapas aptvertas atskirai. Patiko vienas kryžius, medinė apačia, o viršus iš metalo. Pritvirtinom su vielute prie tvoros. Jei medinis sutrūnija, tai ta kryžiaus dalis iš metalo lieka.

....

Mažuosiuose Arbatuose sustojome paklausti kelio ir sutikome pardavėją lietuvę Ramutę, kuri čia kepa bandeles. Ji papasakojo apie savo tėvą, Eduardą, kuris gyveno netoliese.

Sutojome prie trobos, lauke šunelis už būdos nuo saulės slepiasi. Lietuviški namo langai. Tik įėjus į vidų, mus pasitinka skambus „Laba diena!“. Kiti dalyviai atvyko ankščiau, jau buvo pradėję pokalbį. Troba tvarkinga. Laksto anūkėlis, kuris išbėgęs į lauką pro langą viena akim viską stebėjo.

Švari lietuviška kalba, mėlynos akys ir didelis noras bendrauti. Tokioj Sibiro glūdumoj! Papasakojo savo gyvenimo istoriją. Eduardas susijausmino, kad tiek metų laukė, kol vėl galės prašnekt lietuviškai. Prisimena prieš 20 metų buvusią ekspediciją. Visą gyvenimą dirbęs, negėręs, miestelio fotografu buvęs. Žmona irgi lietuvė, tačiau neseniai atgulė amžino poilsio.

Tokie žmonės – didelė netektis Lietuvai. Bet svetima aplinka prisijaukina, tampa sava. Labiausiai gaila, jog vaikai (užgyveno 2 sūnus ir dukrą) nemoka lietuviškai. Taip ir nutrūksta tąsa..

Atsisveikinant į lauką išėjo Kazimiras su Matu, jam padėjo. Sunkiai vaikšto žmogus. Graudinosi, jog paskutinį kartą lietuviškai kalba.

Išvykome į Abakaną.

liepos 28. Iš naujo atrastas Abakanas ir stovyklavietė beržynėlyje.

Pirmą kartą, kai atvykome į Abakaną, visi ekspedicijos atradimai ir nuotykiškai laukė ateityje. Šis miestas buvo lyg slenkstis, kurį reikėjo perlipti į tikrąją ekspedicijos pradžią. Norėjome kuo greičiau jį peržengti. Antrąjį kartą čia atvykus, jau turėjome savaitę išpūdžių ir darbų bagažo. Šiandien jis man atrodo kaip atskaitos taškas. Per tą savaitę kryžių pastatėm, sutvarkėme kapinaites, atsatėme kryžius, pažinome Chakasijos miestelių gyvenimo ypatumus, pasivažinėjome „rusiškais kalneliais“..Savaitė gyvenimo „čia ir dabar“, įdomūs žmonės, pokalbiai, dainos. Nepasakyčiau, kad bendraujant sužinojau daug apie kitų pomėgius, laisvalaikį, talentus (būnant kokioj stovykloj tai per savaitę visas smulkmenas žinočiau). Visi mes čia, toks jausmas, gyvename šia akimirka. Grįžę į Lietuvą, į kasdienybę, turėsime savo bendrą patirtį, kuri per šį laiką mus ypač suartino.

Taigi, visą dieną pravaikščiojome po Abakaną, išsiuntėm atvirlaiškius į Lietuvą irėjome pietauti, kur, pasak Gintauto, skaniausia „salianka“. Tikrai.

Vakare, pasinaudoję savo patirtimi žaidžiant Teterį, sutilpome į mikroautobusiuką, kuriame buvo vos 14 vietų, o mes dar su kuprinėm. Kelionės eigoje jos tapo puikiomis pagalvėmis.

Įsikūrėme beržynėlyje, kur netolies buvo bendra maudykla. Toks jausmas, kad esi Lietuvos užmiestyje prie ežerėlio. Radę pirmą progą bėgome išsimaudyti. Vanduo neviliojo savo spalva ir švarumu, bet tai neatbaidė nė vieno. Neįtikėtina šiltas vakaras. Ir jokių uodų.

Mus pasitiko kinologų paleisti išdresuoti vokiečių aviganiai, su vienu teko žaisti visą vakarą.

liepos 29. Jeigu ne Monika...

Jeigu ne Monika, aš viena pižama būčiau išbėgus iš palapinės..

Šūvių garsai, rusiški keiksmoždziai, riksmi ir dundanti žemė – su tokia gaidelė kėlėmės ryte. Atsimerkus pamačiau palapinės kampe Moniką, laikančią Kamilę ir kartojančią „Viskas bus gerai.“ Kas gerai?! Kas po galais čia dedasi? Pirma mintis šovusi į galvą – vietinis jaunimėlis atėjo. Suklusome. Išgirdau už nugaros kažką šnopuojant. Girdėjau, kad Gintautas kažką visiem sako per šią sumaištį. Puoliau bėgt iš palapinės, bet Monika sulaikė. Palaukėm kol viskas nurims ir iškišę galvas pamatėme kelias likusias karves besivejančias ką tik prabėgusią visą bandą. Gerai, kad jos ant palapinių nelipa. Ir gerai, kad Eglė prie laužo miegojo, o ne kažkur pievoj..

...

Šią dieną likau su Monika, Kęstučiu, Tadu bei Mantu stovyklavietėje. Kiti, išvykę į kapines, grįžo ankščiau nei tikėjomės.

Jaučiasi, jog ekspedicija eina į pabaigą. Dar dvi dienos gamtoj ir keliausime į Abakaną. Čia, Chakasijoje, laikas tiesiog skrieja. Džiugu, jog jau pavyko įgyvendinti daug tikslų, daugiau nei tikėjomės, bet per tas likusias dvi dienas norėtusi netinginiauti.

...

Vakare karvės grįžo. Užklupo tvenkinyje besimaudantį Mantą su Kęstučiu. Buvo daug juoko. Daugiau aš į tą tvenkinį nelipau.

Išbandėme dangaus stebėjimą ir čia, bet žvaigždės beveik nekrito.

liepos 30. Paskutinė stotelė – Sarala.

Sugrįžtame į Abakaną ir išvykstame į Ust Abakaną. Ten esančiose kapinėse, dar Lietuvoj būdami žinojome, jog turi būti lietuvių kapų. Atvykę išsiskirstėme ir pradėjome paieškas, nes kapinės buvo didžiulės, o karštis lauke buvo toks, kaip kad pirtyje.

Niekaip negaliu priprasti prie karščio, o ypač čia, tokioj dykumoj, kai tiesioginė saulė tiesiog degina odą ir jokios drėgmės ore, todėl, apėjus kelias eiles kapų, atsisėdau po medžiu. Po gero pusvalandžio grįžo ir kiti.

Autobusiuko vairuotojas pateikė staigmeną – jis dvigubina kelionės kainą. Deja, grįžtame į Abakaną, kur gerą valandą sprendžiame, kur vykti toliau ir ieškome transporto.

Su Monika nuėjom nusipirkti ledų ir giros, dar beeinant gatve visur dairiausi ir fotografavau akimis – turbūt čia gyvenime daugiau niekad nesugrįšiu.

Apsisprendėme – vykstame 300 km į Saralą. Keturios valandos kelyje, naktį statysimės stovyklavietę, o jeigu dar nieko nerasiu? Man iššūkie patinka.

....

Atvykus į stovyklavietę, kuri, pasirodo, buvo ne pati geriausia (ten buvo šiukšlynas), mus pasitiko spiečiai uodų. Susikūrėme laužą, prie kurio dirbant meistrui Kazimirui ir pameistrėms Kamilei su manim, sukalėme suoliukus. Ėjau dar padėt Tadui tualetą padaryti, tačiau nevykusiai – miškas labai tankus, daug spyglių, o ir maišiukus suraišiojau ne visai tiksliai. Džiaugiuos, kad mes čia, o ne Abakane.

Rytoj išeisime į žygį, todėl šiandien būtų neprošal pailsėti.

liepos 31. Cibula. Bevaisės paieškos ir kelionė taiga.

Pasak Gintauto, meška, sužinojusi apie žmogų, seka jį per 100-200m. Gerai, kad šiuos žodžius jis pasakė tik po to, kai žygiavome stovyklavietės link.

Nuo pat ankstauro ryto išsiruošėme į taigą. Tikras džiaugsmas, kad saulė šildė tik pro debesis, o tolumoj girdėjos apie save griautiniu pranešanti besiartinanti audra. Po tokių karščių labai norėjau gauti lietaus.

Šiandienos planas – 30 km iki kapinių. Pamatėme tikrą taigą: tankumynai, miškai, krūmai. Einant nemažai upelių, kur galėjai atsigert vandens arba drabužius susišlapinti, kad būtų vėsiau. Tik įėjus į miškus, aptikome lokio buvimo ženklų – įspausta letenėlė. Save raminau, kad čia tik viena tokia, gal jau seniai įspausta. Tačiau einant radome dar vieną – tokią šviežią, atrodo, jei ne šiandien, tai vakar čia jo būta.

Išsirinkau vaikiną, kuris nešė kirvius, ir visad ėjau už jo. Jeigu ką..

Atėjome į vietą, kur kažkada virė tikras gyvenimas – nemažai lietuvių šeimų čia gyvenimo, statė namus, pirtis, net parduotuvė buvo. O dabar tik pieva ir kalnai, apaugę beržais bei pušimis. Per paieškas vaikinai išsiskirstė po pievą ir įkalnes, o man, Eglei ir Monikai liepė laukti prie keliuko. Iš pradžių buvo baisu, o kas jeigu ateis meška? Turėjome tik vieną kirvį. Paprašiau, kad Eglė padainuotų. Ji turi velniškai gražų balsą. Taip besėdint tilo vaikinų susišūkavimai ir pasidarė neramu. Netrukus atėjo Gintautas ir mes išėjome ant kito kalno. Deja, niekur nebuvo jokio ženklo, nei menkiausio, rodančio apie kažkokį buvusį gyvenimą ar

kapines. Kazimiras buvo net ant pačios kalno viršūnės užlipęs, bet ir ten nieko nerado. Tuo metu jis vienintelis buvo dingęs ir visi mes šaukėme jį, kiek kas galėjo, bet jokio atsako nesulaukėme. Jis, ant kalno radęs meškos išgulėta, greitai grįžo. Patraukėme namo prieš tai pasukę dar į vieną keliuką, kur ėjome ką tik praėjusios meškos pėdomis.

Grįžtant sutikome lietuvį Juozą, kuris, nesulaukęs mūsų stovyklavietėj, atvyko ieškoti. Koks žmogus! Į stovyklavietę atnešė ir agurkų, bulvių, žirnių. Bet svarbiausia, kaip jis norėjo su mumis bendrauti! Gaila, nesuprantu rusiškai, tačiau iš jo jautėsi kažkoks ryšys, lietuviškas ryšys.

Jis su motociklu parvežė Tada su Benu, o mes netrukus gavome mašiną, kuri likusius 2 km pavežėjo mus iki stovyklavietės.

Liūdniausia buvo ne tai, kad nesusitikome lokio (kažkodėl manėme, kad būtų buvęs visai neblogas nuotykis jį pamatyti), o tai, jog lietuvių kapinės jau buvo sunykusios. Laikui bėgant tokių vietų vis daugės ir nebeliks jokių ženklų, kalbančių apie čia, Sibire, gyvenusių ir mirusių lietuvių praeitį. Todėl svarbiausia – gyvoji istorija, istorija, kurią mes, kiekvienas, galime perduoti ir neleisti jai išnykti.

....

Vakaras prie laužo buvo itin smagus. Kokia kompanija! Visi džiugūs, pakilia nuotaika ir svarbiausia – jokie nuovargio po žygio. Atvyko ir Juozas su anūku. Rytoj dar vienos kapinės ir išvykstame namo. Gaila, bet prisiminus namus pasidaro ilgu. O jau ir kiti, pamatai, vis dažniau rankose telefoną laiko..

Ir naktį laukia planas chuliganas. Vaikiniai kapos beržus ir temps juos į įkalnę. Padėka Gintautui – užrašas „Ačiū“.

rugpjūčio 1 diena.

Saralos kapinėse apie 27 lietuvių kapai. Bene panašiausios kapinės į tas, kurios yra Lietuvoje. Ir ganėtinai tvarkingos. Atsisveikinome su Gintautu, kuris išvyko į kitą ekspediciją. Jam žygiuojant kaimelio keliuku, man pasidarė labai liūdna. Suvokiau, jog šiandien tikrai baigiasi mūsų ekspedicija..

Visos dienos įvykiai kalbėjo už save, jog šiandien tikrai išvykstame. Gaila, jog nepavyko susitikti su Veronika. Smagiai pasifotografavome ant kalno.

Vakare, leidžiantis saulei, užkopėme į kalno viršūnę. Nuo čia atsivėrė stovyklavietė – kelios dar nesupakuotos palapinės, laužas.

Išbėrėme vieno mūsų draugo žemes, atvežtas iš Lietuvos, nuo giminaičių kapo. Palikome dalelę Lietuvos.

Naktį – kelionė į Krasnojarską. Pokalbis su Benu, daug senų dainų per vairuotojo radiją (kaip aš buvau pasiilgęs muzikos! Su Kamile vieną dainą užtraukėme). Supratau, kaip visų pasiilgsiu! Tokių, kokie čia esame ekspedicijoje. Šviesos ir tolstantys miestelių vaizdai, išvažiuojame į plentą.

Jaučiu, kad čia palikau dalelę savęs, tačiau parsivežu didžiulę patirtį..

rugpjūčio 2 d. Ekspedicijos pabaiga, misijos pradžia.

Skrydis lėktuvu.

Maskva, ambasada. Lietuviškai šnekantys žmonės! O kokie skanūs blynai su braškių uogiene. Visi kaip naujai gimę po dušo.

Varžybos Lietuva – Prancūzija pralaimėtos.

Lauktuvių pirkimas.

Traukinys. Visą kelionę apėmęs didelis džiaugsmas: ekspedicija pavyko, žmonės, su kuriais esu tik 2 savaites, tapo artimesni, vežuosi su savimi neįkainuojamą patirtį ir tiesiog netveriu savyje. Kartas nuo karto peržiūriu nuotraukas fotoaparate. Pasiilgsiu visko.

Pokalbiai tęsiasi iki 3 val. ryto, Paulius mojuoja naktį sutiktiems žmonės stotelėje, Kęstučio patarimas išgelbsti mano vakarą, šypsenos visų veiduose ir laukimas. Mes pakeliui namo..

Ryte nervinuos. Nors niekada nešokau su parašutu, bet jausmas išlipant iš traukinio toks, lyg stovėčiau pro atdaras lėktuvo duris ir teliktų žengt žingsnį.

Minioje surandu artimųjų veidus. Visų labai pasiilgau.

Išbėgame į minią.

Ačiū Dievui, viskas labai gerai praėjo. Ir prasidės.